

Nr 105.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1943 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1943/44 till om- och nybyggnadsarbeten vid nomadskolorna jämte en i ämnet väckt motion.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 174, sid. 353—355, av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 4 januari 1943) föreslagit riksdagen att till Nomadskolor: Om- och nybyggnadsarbeten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *U. R. Jacobson* väckt motion (II: 233), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta höja det av Kungl. Maj:t begärda reservationsanslaget till om- och nybyggnadsarbeten av nomadskolor för budgetåret 1943/44 från 500,000 kronor med 150,000 kronor till 650,000 kronor.

Till om- och nybyggnadsarbeten vid nomadskolorna anvisades för budgetåret 1939/40 ett reservationsanslag av 400,000 kronor (jfr propositionen 1939 L: 102). Med hänsyn till rådande förhållanden förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 26 januari 1940, att förevarande byggnadsföretag icke finge påbörjas, förrän Kungl. Maj:t lämnat tillstånd.

1940 års lagtima riksdag förklarade (skrivelse nr 395) i anslutning till vissa i propositionen nr 285 gjorda uttalanden, att det icke vore tänkbart att under rådande förhållanden genomföra byggnadsplanerna i annan mån än att de nybyggnader, som befundes oundgängligen erforderliga, skulle få komma till utförande, för så vitt omständigheterna möjliggjorde medelsanvisning. Behovet av nya lokaler hade emellertid blivit alltmera trängande. Riksdagen biföll därför ett i propositionen framlagt förslag om byggnadsarbetenas igångsättande medelst anlitande av förutnämnda anslag å 400,000 kronor. Med dessa medel skulle det bli möjligt att bestrida utgifterna för åtminstone ett av byggnadsföretagen, förutom utredningskostnaderna. Den 16 augusti 1940 förordnade Kungl. Maj:t, att nomadskolbyggnaderna i Tärna kyrkby (Västerbot-

tens län) samt i Karesuando, Lannavaara, Jukkasjärvi, Gällivare och Jokkmokk (Norrbottens län) skulle uppföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i propositionen 1940:285 tillstyrkts.

Genom beslut samma dag förordnade Kungl. Maj:t beträffande nomadskolorna i Jämtlands nomadskoldistrikt, att byggnader för sådana skolor skulle uppföras i Jänsmässholmen (Jämtland) och Storvallen (Härjedalen). Byggnadsföretagen fingo emellertid påbörjas först efter Kungl. Maj:ts tillstånd. Tillika anbefalldes länets nomadskolbyggnadskommitté att upptaga förhandlingar med svenska missionssällskapet i egenskap av ägare till de för nomadskolan i Änge inom Undersåkers socken upplåtta lokalerna i syfte att få till stånd en överenskommelse om fortsatt utnyttjande av dessa lokaler för nomadskolans räkning.

Av ifrågavarande anslag å 400,000 kronor ha 370,000 kronor beräknats för uppförande av skolbyggnader i *Jukkasjärvi* i Norrbottens län och för inköp av tomtmark för länets övriga nomadskolor m. m., 20,000 kronor för inköp av tomtmark för nomadskolan i Tärna kyrkby m. m. samt 10,000 kronor till utredningskostnader och förberedande åtgärder beträffande byggnadsföretagen i Jämtlands län.

Till förevarande ändamål anvisade vidare 1941 års riksdag för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 300,000 kronor. Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 6 juni 1941 skulle detta anslag disponeras för fullbordande av nomadskolanläggningen i Jukkasjärvi samt för påbörjande av nomadskolanläggningen i *Gällivare*.

Slutligen har 1942 års riksdag för innevarande budgetår till dessa byggnadsarbeten anvisat ett reservationsanslag av 500,000 kronor. Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni, den 25 september och den 16 oktober 1942 skall av detta anslag ett belopp av 132,000 kronor disponeras för utförande av skolanläggningen i *Jänsmässholmen* och återstoden av anslaget eller 368,000 kronor disponeras i första hand för fullbordande av nomadskolanläggningen i *Gällivare* och i andra hand för påbörjande av nomadskolanläggningen i *Jokkmokk*.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att för nästa budgetår måtte anvisas ett anslag av 800,000 kronor för ifrågavarande ändamål. Överstyrelsen anför bland annat:

Då behovet av lokaler för de skolor, vid vilka ännu icke nybyggnader uppförts, blir alltmera trängande, synes det önskvärt, att anslag nu begäras för samtliga återstående planerade byggnadsarbeten, nämligen anläggningar i Karesuando, Lannavaara, Jokkmokk, Arjeplog, Tärna och Storvallen. Visserligen har tidigare ansetts, att med nybyggnad i Arjeplog skulle kunna anstå något, men även på denna plats är skolan så dålig, att hälsovårdsnämnden förklarar den vara så bristfällig och otjänlig för sitt ändamål, att den måste betecknas som hälsovådlig.

I skrivelse till skolöverstyrelsen har nomadskolinspektören ånyo framhållit angelägenheten av skyndsamma åtgärder. Skrivelsen bifogade nya app-

roximativa kostnadsberäkningar för de återstående nomadskolanläggningarna i Norrbottens och Jämtlands län sluta på en sammanlagd summa av 1,375,000 kronor. Härtill komma beräknade kostnader för skolan i Tärna i Västerbottens län 350,000 kronor. Då 150,000 kronor av redan beviljade medel ha beräknats kunna användas till påbörjande av anläggningen i Jokkmokk, skulle alltså behövas en fortsatt medelsanvisning av $(1,375,000 + 350,000 - 150,000 =) 1,575,000$ kronor.

På grund av det synnerligen trängande behov som föreligger, anser överstyrelsen, att samtliga återstående nomadskolanläggningar böra igångsättas snarast möjligt. Då de emellertid icke kunna hinna färdigställas under loppet av budgetåret 1943/44, synas kostnaderna böra fördelas på tvenne år, och överstyrelsen vill därför föreslå, att 800,000 kronor ställas till disposition under budgetåret 1943/44.

Vidare har nomadskolinspektören A. Calleberg med flera personer i egen-skap av ombud för samerna i Västerbottens län anhållit, att Kungl. Maj:t måtte äska medel av 1943 års riksdag för uppförande av nomadskolanläggningen i Tärna kyrkby.

Departementschefen har för egen del anfört:

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen ha för om- och nybyggnadsarbeten vid nomadskolorna hittills anvisats 1,200,000 kronor. Dessa medel ha disponerats, förutom för tomtinköp, utredningsarbeten, uppgörande av entreprenadhandlingar m. m., till uppförande av nomadskolanläggningarna i Jukkasjärvi, Gällivare och Jämsmässholmen samt för påbörjande av nomadskolanläggningen i Jokkmokk. För nästa budgetår erfordras i första hand medel för fullbordande av nomadskolan i Jokkmokk, varjämte åtminstone ett nytt byggnadsföretag torde böra påbörjas. För nästa budgetår torde med hänsyn härtill böra beräknas ett belopp av 500,000 kronor till förevarande ändamål.

I detta sammanhang vill jag nämna, att inom ecklesiastikdepartementet utarbetats en promemoria, vari förordas, att nomadskolbyggnaderna skola redovisas över statens allmänna fastighetsfond. Skulle en sådan åtgärd befinnas böra genomföras, blir en följd därav bland annat, att erforderliga anslag för nybyggnadsarbeten komma att äskas under kapitalbudgeten såsom investeringsanslag i allmänna fastighetsfonden. Efter samråd med chefen för finansdepartementet har jag emellertid ansett mig böra förordas, att slutlig ställning till denna fråga icke tages förrän i samband med anslagsäskanden till 1944 års riksdag.

Nomadskolbyggnadskommittén för Jämtlands län har hemställt, att staten skulle av svenska missionssällskapet köpa den för närvarande av sällskapet ägda nomadskolan i Änge jämte inventarier och i samband därmed anvisa medel till vissa reparationsarbeten. Kostnaderna härför ha beräknats till sammanlagt 255,000 kronor. Jag är emellertid icke beredd att nu taga slutlig ställning till denna fråga. Intill dess avgörande träffats beträffande detta spörsmål torde provisorisk överenskommelse med missionssällskapet böra träffas angående disposition av ifrågavarande lokaler för nomadskolans räkning.

Till stöd för det yrkande, som framställts i den av herr Jacobson väckta *motionen II: 233* har anförts i huvudsak följande:

För det av Kungl. Maj:t begärda anslaget avses att dels färdigställa den redan påbörjade skolanläggningen i Jokkmokk och dels utföra endast *ett* bygg-

nadsföretag, medan med anslag för andra företag skulle få anstå till nästa budgetår. Departementschefen har icke närmare angivit för vilket nytt företag de begärda medlen skulle användas.

Undertecknad, som främst representerar den del inom Västerbotten, där nomadbefolkningen vistas, har anmodats av representanter för denna befolkning att söka påskynda uppförandet av den beslutade nomadskolan för Västerbotten, då den nuvarande skolan i Skarvsjöby är synnerligen bristfällig. Då jag fruktar att det nu begärda anslaget måhända icke kommer att användas för utförande av skolanläggningen i Västerbotten, tillåter jag mig att här upprepa ett vid 1941 års riksdag av mig framfört förslag enligt vilket det skulle bli möjligt att för en mycket rimlig engångsutgift dels avsevärt förbättra skolförhållandena för nomadskolbarnen i Västerbotten och dels minska de nuvarande kostnaderna i detta län för nomadundervisningen.

Enligt vad jag erfarit upptager den fastställda planen till nomadskolanläggning i Tärnaby tre byggnader, nämligen skolhem, skolbyggnad och lärarbo-städer. För hela anläggningen har kostnaden angivits till 350,000 kronor.

Mitt förslag går ut på att medel nu anvisas för utförande av skolhemmet. Med den storlek denna byggnad har och med de goda utrymmen som finnas inom byggnaden skulle skolhemmet provisoriskt kunna användas även för undervisningen. Givetvis bli förhållandena icke fullt tillfredsställande, men de bli i varje fall bättre än vad de nu äro i Skarvsjöby, och denna lösning skulle därför betyda ett avsevärt framsteg.

Genom att få den nya skolanläggningen i bruk skulle vissa besparingar i de nuvarande utgifterna för nomadundervisningen i Västerbotten kunna göras, såsom framgår av följande ekonomiska redogörelse.

För närvarande finnas inom Västerbottens nomadskoldistrikt följande nomadskolor, nämligen

Skarvsjö	byskola i verksamhet	under tiden $\frac{9}{9}-\frac{14}{12}$ och $\frac{7}{1}-\frac{31}{5}$
	visteskola med vinterkurs	» » $\frac{7}{1}-\frac{31}{5}$
Dårauddens	» » sommarkurs » »	$\frac{1}{7}-\frac{5}{10}$
Atostugans	» » » » »	$\frac{1}{7}-\frac{5}{10}$
Velmesmakke	» » » » »	$\frac{1}{7}-\frac{5}{10}$

För uppehållande av dessa skolor äro anställda följande lärare:

2 st. ordinarie nomadlärare med tjänstgöring hela läsåret och

2 » extra ordinarie med tjänstgöring $\frac{1}{7}-\frac{5}{10}$.

Kostnaderna för hushållen vid distriktets skolor voro under budgetåret 1939/40:

Vid Skarvsjö byskola och visteskola	kronor 11,435: 42
» Dårauddens visteskola	» 815: 99
» Atostugans »	» 1,424: 29
» Velmesmakke »	» 1,275: 08.

Nybyggnader för distriktets nomadskola ha satts i samband med indragandet av sommarskolorna, varför den årliga kostnaden för nomadskolorna vid förverkligandet av en centralskola i Tärna skulle *minskas* med följande ungefärliga belopp, nämligen

2 extra ordinarie lärares lön under $\frac{1}{7}-\frac{5}{10}$ cirka kronor 2,400: —
omkostnader för hushållen vid tre skolor » » 3,500: —

Summa kronor 5,900: —

och ökas med kostnader för driften av centralskolan utöver den nuvarande med det beräknade belopp av 1: — krona per barn och dag, som tillkommer genom de mindre barnens förläggning dit även under höstterminen kronor 1,800: —.

Alltså skulle enligt denna beräkning en årlig besparing genom byggandet av centralskola i driften göras å kronor 4,100. Därvid är förutsatt, att inköp av livsmedel m. m. i Tärna ej blir dyrare än nu i Skarvsjö.

Om anslag nu icke beviljas för nomadskolan i Tärnaby utan först för budgetåret 1944/45 kommer det att dröja till 1945 innan den nya skolanläggningen kan tagas i bruk för sitt ändamål. Det torde nämligen komma att visa sig svårt att utföra skolanläggningen under 1944 om nästa års riksdag skulle bevilja anslag för ändamålet. Avståndet mellan järnvägen och Tärnaby är så pass långt och trafikförhållandena sådana, att man måste räkna med en längre tid än eljest för byggnadsarbetet. Praktiskt taget allt material måste ditföras från Storuman. Skulle arbetet kunna påbörjas instundande sommar kan det slutföras så att skolan kan tas i anspråk hösten 1944. Därest man inriktar sig på att skolarbetet i Tärna skall påbörjas höstterminen detta år, torde en del av kostnaden för skolhemsbyggnaden kunna täckas med anslag som anvisas först för budgetåret 1944/45. Under denna förutsättning skulle ett anslag av 150,000 kronor av årets riksdag vara tillräckligt för arbetets bedrivande. Jag har då räknat med att det av Kungl. Maj:t beräknade anslaget på 500,000 kronor ger utrymme för nomadskolbyggnadskommitténs i Västerbotten administrationskostnader, vilka alltså icke skulle behöva belasta det av mig begärda tilläggsanslaget.

Utskottet.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har departementschefen avsett att det av Kungl. Maj:t äskade anslaget för nästa budgetår av 500,000 kronor till om- och nybyggnadsarbeten vid nomadskolorna skulle disponeras för fullbordandet av nomadskolan i Jokkmokk samt för påbörjande av åtminstone ett nytt byggnadsföretag. Närmast torde — enligt vad utskottet under hand inhämtat — avsikten vara, att under budgetåret 1943/44 påbörja nybyggnadsarbetena för den i Lannavaara förlagda nomadskolan, vars nuvarande lokaler delvis av hushållskåtetyp — äro hälsovådliga och i övrigt befinna sig i synnerligen bristfälligt skick. I motionen II: 233 har yrkats, att anslaget måtte ökas med 150,000 kronor för att möjliggöra att nybyggnaderna för den beslutade nomadskolan i Tärna kyrkby för Västerbottens distrikt måtte redan nästa budgetår kunna påbörjas. Såsom stöd härför har i motionen bland annat framhållits, att de förhyrda lokaler nomadskolan i Västerbotten nu disponerade i Skarvsjöby vore i hög grad bristfälliga. Vad sistnämnda skolförhållanden beträffar har utskottet genom besök på platsen kunnat konstatera att det icke är försvarbart att någon längre tid bibehålla denna förläggning. Skollokalerna äro trånga och kalla. I skolhemmet, som är förlagt till en särskild bondgård, disponera barnen (omkring 35 stycken) fyra tämligen små rum, två för gossarna och två för flickorna. Köket användes även såsom matsal och överläsningsrum. Denna förläggning är överhuvud taget av primitivaste slag, kall och ohygienisk. Med hänsyn till de svårigheter av olika slag,

som på grund av de stora avstånden och trafikförhållandena äro förenade med byggnadsföretag i de trakter, det här är fråga om, torde man näppeligen kunna räkna med att igångsätta byggnadsföretag kunna — även om medel för ändamålet stå till förfogande — bliva färdigställda under ett budgetår. På grund härav och då det synes angeläget att de mindervärdiga och osunda nomadskolförläggningar, som på sina håll alltjämt bestå, inom rimlig tid bliva ersatta med nybyggnader, anser utskottet starka skäl tala för att redan nästa budgetår ett byggnadsprogram av något större omfattning än det av departementschefen skisserade kan igångsättas. Utskottet finner sig därför böra på så sätt tillmötesgå det i berörda motion framställda yrkandet, att utskottet förordar en höjning av förevarande anslag med 100,000 kronor till 600,000 kronor, varigenom möjlighet beredes att, förutom fullföljandet av det av departementschefen angivna byggnadsprogrammet, påbörja jämväl den nya nomadskolanläggningen i Tärna.

Enligt den fastställda planen för denna anläggning skola slöjd- och gymnastiklokaler icke inredas vid nomadskolan utan undervisningen i slöjd och gymnastik förläggas till Skytteanska skolan. Ett förslag till betydande om- och tillbyggnader vid sistnämnda skola är utarbetat men anslag för ändamålet har ännu icke anvisats.

Inom utskottet har upplysts att kommunalfullmäktige i Tärna socken hos länsstyrelsen i Västerbottens län gjort framställning om att länsstyrelsen måtte taga initiativ till en förflyttning av Skytteanska skolan från dess nuvarande plats väster om Tärna kyrka till ett område öster om kyrkan. Den närmaste anledningen till denna framställning är, att fråga uppkommit om uppgörande av byggnadsplan för Tärna kyrkby. Enligt de kommunala myndigheternas åsikt är området öster om kyrkan mest tjänligt för ny bebyggelse. Om byggnadsplanen utformas i överensstämmelse med de kommunala myndigheternas önskan, anses Skytteanska skolans nuvarande förlägningsplats olämplig med hänsyn till avståndsförhållandena.

Därest det skulle befinnas ändamålsenligt att förflytta Skytteanska skolan till ett område öster om Tärna kyrka, måste en förläggning av nomadskolan till den för densamma inköpta tomten 700 meter väster om Skytteanska skolans nuvarande förlägningsplats anses mindre lämplig. Ett sambruk av slöjd- och gymnastiklokaler för de båda skolorna torde nämligen då icke kunna äga rum utan betydande svårigheter.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att träffa ett avgörande i frågan om Skytteanska skolans framtida förlägningsplats och att vidtaga de dispositioner beträffande nomadskolans förläggning och byggnadernas utformning som därav föranledas.

Utskottet får erinra om att nomadskolbyggnadskommittén för Norrbottens län den 14 december 1942 gjort framställning till Kungl. Maj:t om anvisande av medel för anordnande av en slöjdsal jämte materialrum i källarvåningen i det nyuppförda skolhemmet vid nomadskolan i Jukkasjärvi. Kostnaderna

hava beräknats till 11,000 kronor. Detta ärende är fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet har vid besök på platsen förvissat sig om att den gjorda framställningen är fullt befogad, enär den nuvarande i en intill nomadskolan belägen tämligen fallfärdig byggnad inrymda slöjdsalen icke fyller rimliga anspråk på en dylik lokal. Utskottet har därför för sin del intet att erinra mot, att erforderliga medel ur omförmälda anslag ställas till förfogande jämväl för ifrågavarande ändamål.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 233 till *Nomadskolor: Om- och nybyggnadsarbeten* för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor.

Stockholm den 11 maj 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 104.
